

ISTANBULER MITTEILUNGEN

BAND 69, 2019

Inhalt

SEBASTIAN PRIGNITZ

ZU DEN BAUBERICHTEN VON DIDYMA

Zusammenfassung: Seit der Publikation der Bauberichte von Didyma durch Albert Rehm (1958) wurden drei neue Texte publiziert, die namentlich die Fertigstellung des Sekos besser nachvollziehen lassen. Zudem wurden Änderungen zu der von Rehm rekonstruierten Liste der milesischen Stephanephoren vorgeschlagen.

Der Aufsatz ordnet die Bauberichte unter Berücksichtigung der jüngeren Funde und Forschungen neu an, untersucht die baugeschichtlichen Folgen und versucht die in den Texten genannten Termini mit den Baugliedern des Apollontempels zu verbinden, wobei besonders die Terminologie für die obersten Schichten des Sekos genau zu bestimmen ist und seine Fertigstellung gut datiert werden kann. Ausgehend von baugeschichtlichen Überlegungen wird eine neue Abfolge der Stephanephoren Milets zwischen 190 und 170 v. Chr. vorgeschlagen.

ON THE BUILDING REPORTS FROM DIDYMA

Abstract: Since the publication of the building reports from Didyma by Albert Rehm (1958), three new texts have been published, which allow us particularly to understand better the completion of the sekos. Additionally, alterations to the list of Milesian stephanephoroï as reconstructed by Rehm have been proposed.

This essay rearranges the building reports, taking into account the more recent discoveries and research, and examines the consequences for the building's history in an attempt to connect the terminology mentioned in the texts with the architectural elements of the Temple of Apollo, particularly the terminology for the uppermost courses of the sekos, which can be determined precisely and whose completion can be well dated. Based on architectural considerations, a new sequence of the Milesian stephanephoroï between 190 and 170 B. C. is also proposed.

DIDYMA YAPI RAPORLARI ÜZERINE

Özet: Albert Rehm (1958) tarafından inşaat raporlarının yayınından sonra, özellikle de sekos'un nasıl yapıldığını daha iyi anlamamızı sağlayan üç yeni yayın çıkmıştır. Ayrıca Rehm tarafından oluşturulan Milet Stephanephoros listesinde değişiklikler yapılması önerilmiştir. Makalede yapı raporları yeni buluntular ve araştırmalar ışığında yeniden düzenlenmekte,

mimarlık tarihi sonuçları araştırılmakta ve metinlerde geçen kavramlarla Apollon Tapınağı'nın mimari parçalarıyla bağlantı kurulması denenmektedir, bu arada Sekos'un en üst tabakasının terminolojisine özellikle önem verilmiş ve bitirildiği tarihin sağlıklı bir biçimde bitirilmesine çalışılmıştır. Mimarlık tarihçesinden yola çıkılarak, MÖ 190 ve 170 yılları arasında yer alan Milet Stephanephoroslarının yeni bir sıralaması önerilmektedir.

AXEL FILGES

DETAILFRAGEN.

BEOBSACHTUNGEN AN TOICHOBAT UND QUADERN DER HEILIGEN HALLE
VON PRIENE (STEINBEARBEITUNG, VERBINDUNGSTECHNIK, VERSATZFOLGE
UND ›PLÜNDERUNG‹ DER SOCKELZONE)

Zusammenfassung: Im Zuge des Teilwiederaufstellungs-Projektes des Westbereichs der Heiligen Halle von Priene wurden Beobachtungen zur unteren Wandzone gemacht, die es erlauben, konkrete Aussagen zum Versatz der Quader und der vertikalen Verbindung der Blöcke mittels Dübeln aus Holz und (in Ausnahmefällen auch) aus Metall zu formulieren. Im Detail kann nachvollzogen werden, in welcher Reihenfolge die Dübellöcher in welchen Größen eingearbeitet und wie die Steine anschließend befestigt wurden. Der Versatz erfolgte zeitparallel in mehrere Richtungen. Abschließend wird aus an den Steinen erkennbaren Indizien ein Erklärungsmodell für die Vorgehensweise bei der spätantik-frühbyzantinischen Plünderung angeboten, was wiederum Rückschlüsse auf die Anzahl der heute noch erhaltenen Quader erlaubt.

ASHLARS FROM THE SACRED HALL IN PRIENE: REMARKS ON STONE PROCESSING,
JOINING TECHNOLOGY, STONE ASSEMBLY AND ›PLUNDERING‹ OF THE BASE ZONE

Abstract: During a recent project for re-assembling parts of the Sacred Hall in Priene some observations were made at the lower parts of the walls. These are useful for specific statements concerning assembling of the ashlar and the vertical connection of the stones by dowels – made of wood and metal as well. We are able to determine in which work stages dowel holes in which sizes were crafted into the surface of the stones, and how the blocks were fixed afterwards in detail. The assembling took place in diverse directions at the same time. Finally, a model will be offered to explain the steps during the plundering in Late Antique-Byzantine times, which will give us a better understanding for the quantity of the still existing ashlar.

PRIENE KUTSAL GALERİNİN TOICHOBAT VE YAPI TAŞLARI ÜZERİNE GÖZLEMLER
(TAŞ İŞLEME, BAĞLANTI TEKNİĞİ, MONTAJ VE KAİDE ALANININ YAĞMALANMASI)

Özet: Priene'de kutsal galerinin batı bölgesinin kısmen ayağa kaldırılması projesinde, kesme taşların yerleştirilmesinin ve blokların ahşap (nadiren de) metal dübellerle dikey

bağlantılarının nasıl olduğunu somut olarak gösteren duvarın alt bölgesinde incelemeler yapılmıştır. Dübellerin hangi büyüklükte ve sırada düzenlendikleri ve ardından taşların nasıl bağlandığı ayrıntılı bir şekilde anlaşılmıştır. Taşların yerleştirilmesi birçok doğrultuda eşzamanlı olarak uygulanmıştır. Son olarak, Geç Antik-Erken Bizans dönemlerinde yapılan yağmalamayı anlayabilmek için, günümüze kadar korunagelmiş kesme taşların sayısından çıkarsama yaparak taşlardaki izlerden yola çıkan bir açıklama modeli sunulacaktır.

URSULA QUATEMBER

THE BOULEUTERION COURT OF APHRODISIAS IN CARIA. A CASE STUDY OF THE ADAPTATION OF URBAN SPACE IN ASIA MINOR FROM THE ROMAN IMPERIAL PERIOD TO LATE ANTIQUITY AND BEYOND

Abstract: The so-called »Bouleuterion Court« is located in the city center of Aphrodisias immediately to the south of the Temple of Aphrodite. It encloses the city's Bouleuterion which was built around A. D. 200. This article covers the history of this area from the late Hellenistic and early Imperial periods to the Middle Byzantine era, based on the most recent research on its architecture, archaeology, and inscriptions. It becomes evident that a thorough evaluation of archival materials from the 1960s would yield new valuable insight into the stratigraphy and the finds of this important area of the site.

From the early Imperial period to the second half of the 2nd century, the »Bouleuterion Court« served as the urban center and the meeting place of the boule. During the late Antonine or Severan period, the senator Attalos erected a new Bouleuterion for the city council within its confines. Following the decline of traditional urban institutions, the north stoa of the »Bouleuterion Court« housed a sculptor's workshop. According to an inscription from around A. D. 500, the Bouleuterion was repurposed as a palaistra, and was probably used for sporting events such as wrestling and boxing. Probably due to the rising water table in the city in Late Antiquity, the ground level of the entire court was raised. From the second half of the 6th century onwards, archaeological evidence implies that the area fell into decline. Graves in the area can be dated to the Middle Byzantine period followed by the installation of an olive press. The latter are connected to the conversion of the Temple of Aphrodite into a church. In all, the history of the Bouleuterion Court does not only provide new knowledge on the development of the city center of Aphrodisias, but it is also a valuable mirror in tracing the political and cultural development of Asia Minor.

DER SOG. »BOULEUTERION COURT« VON APHRODISIAS IN KARIEN. EIN FALLBEISPIEL FÜR DIE ANPASSUNG DES STÄDTISCHEN RAUMS IN KLEINASIEN VON DER RÖMISCHEN KAISERZEIT BIS ZUR SPÄTANTIKE UND DARÜBER HINAUS

Zusammenfassung: Der »Bouleuterion Court« liegt im Zentrum von Aphrodisias unmittelbar südlich des Aphrodite-Tempels und umfasst das um 200 n. Chr. errichtete Bouleuterion. Der

vorliegende Beitrag behandelt die Geschichte dieses Areals vom späten Hellenismus bzw. der frühen Kaiserzeit bis in die mittelbyzantinische Zeit anhand von Architektur, Archäologie und Inschriften. Es zeigte sich, dass durch eine sorgfältige Auswertung von vorhandenen Archivunterlagen der 1960er Jahre wertvolle Erkenntnisse zu Stratigraphie und Funden gewonnen werden können.

Von der frühen Kaiserzeit bis in die zweite Hälfte des 4. Jhs. n. Chr. diente der »Bouleuterion Court« als städtisches Zentrum und Treffpunkt der boule. In spätantoinisch-severischer Zeit wurde der städtischen Ratsversammlung vom Senator Attalos ein neues Bouleuterion errichtet. Auf den Niedergang der politischen Institutionen in der Polis folgte eine Nutzung der nördlichen Stoa als Bildhauerwerkstatt. Das Bouleuterion wurde einer Inschrift zufolge um 500 n. Chr. in eine palaistra umgewandelt und diente wohl für sportliche Wettbewerbe wie Ring- und Faustkämpfe. Eine Erhöhung des Bodenniveaus der Platzanlage ist wahrscheinlich auf den steigenden Grundwasserspiegel im Stadtgebiet zurückzuführen. Ab der zweiten Hälfte des 6. Jhs. sprechen die archäologischen Befunde für eine eingeschränkte Nutzung des Bereiches. In mittelbyzantinischer Zeit lassen sich Gräber datieren, die in Zusammenhang mit der Kirche stehen, in die der ehemalige Aphrodite-Tempel umgewandelt wurde. Anschließend wurde im Areal eine Olivenpresse eingerichtet. Die Nutzungsgeschichte dieses städtischen Zentrums spiegelt nicht nur die Stadtgeschichte von Aphrodisias wider, sondern lässt sich auch mit der politischen und kulturhistorischen Entwicklung des westlichen Kleinasien verbinden.

KARYA APHRODISIAS'TAKI »BOULEUTERION COURT« DENEN YAPI, ROMA İMPARATORLUK DÖNEMİ'NDEN GEÇ ANTIK VE ÖTESİNE ANADOLU'DAKI KENTSEL MEKÂNLARIN ADAPTASYONUNA BİR ÖRNEK

Özet: »Bouleuterion Court« Aphrodisias'ın merkezinde, Aphrodite Tapınağı'nın hemen güneyinde bulunmakta ve MS 200 yıllarında yapılan Bouleuterion'u çevrelemektedir. Bu makalede, mimarisi, arkeolojisi ve yazıtlarından yola çıkılarak Geç Hellenistik dönemden yani İmparatorluk döneminin başlarından Orta Bizans dönemine kadar olan sürecin tarihçesi incelenmektedir. 1960'lı yıllardan kalan arşiv malzemesinin dikkatlice incelenmesi sayesinde stratigrafi ve buluntular hakkında değerli bilgiler elde edileceği görülmüştür.

Erken İmparatorluk döneminden MS 4. yüzyılın ikinci yarısına kadar, »Bouleuterion Court« kent merkezi ve boule'nin buluşma yeri olarak işlev görüyordu. Antoninler dönemi sonlarından Severius dönemine kadar olan zaman diliminde kentsel meclis toplantıları için senatör Attalos tarafından yeni bir Bouleuterion yaptırılmıştır. Kentte politik kurumların gerilemesiyle kuzey stoa yeni bir işlev edinmiş ve heykel atölyesi olmuştur. MS 400 yılından bir yazıtın gösterdiği gibi Bouleuterion, bir palaistra'ya dönüştürülmüş ve olasılıkla güreş ve boks yarışmalarına hizmet etmiştir. Meydanların zemininin yükselmesi, yeraltı sularının kent bölgesinde yükselmesi nedeniyle olmalıdır. 6. yüzyılın ikinci yarısından ele geçen arkeolojik buluntular, bölgenin sınırlı kullanımına işaret etmektedir. Orta Bizans dönemine ait, o zamanki Aphrodite Tapınağı yerinde bulunan kilise ile bağlantılı olarak ele geçen mezarlar, tarihlendirilmektedir. Aynı alanda, mezarlardan hemen sonrasına tarihlendirilen bir zeytinyağı presi bulunmaktadır. Bu kent merkezinin kullanım tarihi, sadece Aphrodisias şehrinin tarihini

yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda Batı Anadolu'nun siyasi ve kültürel-tarihsel gelişimi ile de bağlantılıdır.

MICHAEL BLÖMER – DILEK ÇOBANOĞLU – ENGELBERT WINTER

DIE STADTGRABUNG IN DOLICHE
ZU DEN ERGEBNISSEN DER FELDARBEITEN 2015–2018

mit Beiträgen von Margherita Facella, Constanze Höpken,
Torben Schreiber, Eva Strothenke-Koch und Sebastian Whybrew

Zusammenfassung: Seit 2015 steht die in der Südosttürkei am Rande der Metropole Gaziantep gelegene antike Stadt Doliche im Mittelpunkt eines neuen Forschungsprojektes, das von der Deutschen Forschungsgemeinschaft gefördert wird. Doliche war in der Antike eine Kleinstadt im Norden Syriens und ist vor allem als Heimat des Iuppiter Dolichenus bekannt. Ziel des Projektes ist es, die urbanistische Entwicklung der Stadt und die Lebenswelt ihrer Bewohner diachron zu untersuchen. Ein intensiver Survey und geophysikalische Prospektionen haben das Ziel, erstmals Ausdehnung und Aufbau der Stadt zu erforschen, gezielte Grabungen sollen paradigmatisch zentrale Bereiche der Stadt erforschen. Die Grabungsarbeiten konzentrieren sich bislang vor allem auf die Untersuchung einer öffentlichen Badeanlage der römischen Kaiserzeit sowie einer frühchristlichen Basilika.

THE DOLICHE URBAN EXCAVATIONS. RESULTS OF THE YEARS 2015–2018

Abstract: A new research project in 2015 has started to explore the ancient city of Doliche which is currently located at the outskirts of Gaziantep in South-East Turkey in 2015. In antiquity, Doliche was a small town of northern Syria. So far, it is mainly known for being the home of the god Jupiter Dolichenus, whose main sanctuary is located on Dülük Baba Tepesi, a mountain overlooking the city. The new project, which is generously supported by the German Research Council, aims to investigate the urbanistic development, urban life, and material culture of the city in a holistic and diachronic perspective. An intensive survey and geophysical prospections aim to explore the extent and the layout of ancient Doliche. Excavations focus on a public bath building of the Roman Imperial period and a late antique basilica.

DOLICHE'DE KENT KAZILARI. 2015–2018 ARASI ARAZI ÇALIŞMALARININ
SONUÇLARI

Özet: Güneydoğu Anadolu'nun başkenti Gaziantep metropolünün kenarında konumlu antik kent Doliche 2015 yılından bu yana, Deutsche Forschungsgemeinschaft tarafından desteklenen, yeni bilimsel araştırma projesinin orta noktasını oluşturmaktadır. Doliche

Antik dönemde Kuzey Suriye’de küçük bir kentti ve özellikle Iuppiter Dolichenus’un memleketi olarak ün kazanmıştır. Proje dahilinde kentin urbanistik gelişimi ve halkının diakronik yaşam ortamını araştırıp, incelemeyi hedeflemektedir. Öncelikle yüzey araştırmaları ve jeofiziksel incelemelerin yardımlarıyla kentin yayılım alanının ve kent teşkilatını anlamaya önem verilmektedir. Bu çalışmalara paralel olarak ise kentin merkezi alanında paradigmatik sonuçlara varabilmek için arkeolojik kazı çalışmaları yürütülmektedir. Şimdiye dek alanda düzenlenmiş arkeolojik kazı çalışmaları Roma İmparatorluk dönemine tarihlendirilebilen umumi bir antik hamam yapısı ile Erken Hıristiyanlık dönemi bir Bazilika üzerinde yoğunluk göstermektedir.

MARC WAELKENS – LORENZ E. BAUMER – MUSTAFA DEMIREL

THE HERACLES SARCOPHAGUS FROM GENEVA
WORKSHOP, DATE, PROVENANCE AND ICONOGRAPHY

Abstract: (M. Waelkens) In the autumn of 2017, a sarcophagus representing the Twelve Labours of Heracles, confiscated in Geneva in 2009, was returned to the Antalya Museum. The article describes the sarcophagus in detail and demonstrates that the Docimian sarcophagus workshop not only produced so-called ›columnar‹ sarcophagi but also various other types belonging to the so-called ›Hauptgruppe‹ (main group) of Anatolian sarcophagi, such as ›Pamphylian‹ garland sarcophagi. The workshop’s five decades of activity and production, from approximately A.D. 120 to 170, are discussed in detail and new dates are proposed for several of the sarcophagi.

This study clearly demonstrates that there is no evidence for ›Zweigwerkstätten‹ (regional branches) and that the workshop was not in the habit of sending its craftsmen to accompany the roughed-out sarcophagi in order to finish them at their final destination. The sarcophagus from Geneva belongs to a group of columnar and frieze sarcophagi representing the Dodekathlos of Heracles, produced from ca. A.D. 150 to 170 for export to Rome and various regions of Asia Minor, particularly Pamphylia. However, the Roman market only imported large columnar sarcophagi and small ash urns with corner columns / pilasters. Standard-sized coffins with corner pilasters / columns, like the Geneva sarcophagus, are found in Asia Minor only. Together with a similar sarcophagus from Perge, a frieze sarcophagus from Caesarea / Kayseri and four columnar sarcophagi from Athens, Perge and Rome, the sarcophagus from Geneva forms a closed group, in which the activity of the same sculptors can be identified. This has allowed us to date it to around A.D. 160. It must have originated from Perge, where most likely it was illegally excavated, together with a similar sarcophagus belonging to the same group.

(L. E. Baumer) Within the series of Docimian sarcophagi depicting the Twelve Labours of Heracles, the new sarcophagus provides one of the most consistent representations. Following the usual pattern, on one long side it presents five of the six Peloponnesian adventures, completed on one short side with the Augean stables. On the other long side, five of the international labours of the hero can be seen, terminating on the other

short side with the stealing of the apples of the Hesperides. The two groups are complemented on the first short side by Omphale and Heracles playing a lyre, whereas in the right-hand half of the second short side the hero is shown with a multitude of attributes, suggesting the representation is that of Heracles as a deified hero. The female figure in the middle is therefore most likely to be Hebe. Detailed investigation of the iconography has established that a rather limited number of models was used by the sculptors, and this also applies to the other sarcophagi in the group. They give an interesting insight into the process of conception and collaborative execution within the same workshop. While scientific analysis of the sarcophagus indicates that it was probably fully painted in Antiquity, it has not been possible to reconstruct the polychromy in any detail.

DER SARKOPHAG MIT HERAKLESTATEN AUS GENF WERKSTATT, DATIERUNG UND HERKUNFT

Zusammenfassung: (M. Waelkens) Ein 2009 in Genf konfiszierter Sarkophag mit Heraklestaten wurde im Herbst 2017 dem Museum in Antalya übergeben. Der Aufsatz gibt eine genaue Beschreibung des Sarkophags. Anschliessend wird nachgewiesen, dass die dokimenische Sarkophagwerkstatt nicht nur die kleinasiatischen Säulensarkophage produzierte, sondern auch verschiedene Sondertypen, z. B. die sogenannten ›pamphyliischen‹ Girlandensarkophage. Die Aktivität der Werkstatt lässt sich ab etwa 120 n. Chr. genau verfolgen. Deren Produktion wird über fünf Jahrzehnte, bis etwa 170 n. Chr., detailliert besprochen und in manchen Fällen neu datiert. Daraus ergibt sich, dass es nie Zweigwerkstätten gegeben hat und auch keine Praxis existierte, die Sarkophage in halbfertigem Zustand zu versenden und von mitreisenden oder lokalen Steinmetzen am Bestimmungsort ausarbeiten zu lassen. Der Sarkophag aus Genf gehört zu einer Gruppe von Säulen- und Friessarkophagen mit der Darstellung des Dodekathlos des Herakles, die um 150 – 170 n. Chr. für den Export nach Rom und in verschiedene Landesteile Kleinasiens, überwiegend nach Pamphylien, hergestellt wurden. Der römische Markt importierte jedoch anscheinend nur Säulensarkophage, wobei Kasten mit Ecksäulen / Pilastern dort ausschließlich als kleine Graburnen benutzt wurden. Grosse Kasten mit Ecksäulen fanden hingegen nur in Kleinasien als Friessarkophage einen Absatz. Der Genfer Sarkophag bildet mit einem entsprechenden Sarkophag aus Perge, einem Friessarkophag aus Caesarea / Kayseri und vier Säulensarkophagen aus Athen, Perge und Rom eine so eng geschlossene Gruppe, die dazu öfters die Aktivität derselben Künstler nachweisen lässt, dass er genau um 160 n. Chr. datiert werden kann. Seine ursprüngliche Herkunft war sicher Perge, wo er vermutlich zusammen mit einem etwa gleichzeitigen Sarkophag derselben Gruppe illegal ausgegraben wurde.

(L. E. Baumer) In der Reihe der dokimenischen Sarkophage mit den zwölf Heraklestaten bietet das neue Exemplar eine der konsequentesten Darstellungen. Gemäß dem üblichen Verteilungsprinzip sind auf der ersten Langseite fünf der sechs ›peloponnesischen‹ Abenteuer versammelt, die auf der nachfolgenden Kurzseite mit den Augiasställen abgeschlossen werden. Auf der zweiten Langseite folgen fünf der ›internationalen‹ Taten, die auf der anderen Kurzseite mit Herakles' Rückkehr von den Hesperiden enden. Die beiden

Szenenfolgen sind auf der ersten Kurzseite mit Omphale und dem leierspielenden Herakles getrennt, während der Heros auf der rechten Hälfte der zweiten Kurzseite mit einer auffälligen Vielzahl von Attributen ausgestattet ist. Dies erlaubt, die Darstellung als den vergöttlichten Helden und die Frauenfigur in der Mitte folglich als Hebe zu deuten. Die ikonographische Untersuchung ermöglicht es, die vergleichsweise geringe Zahl der Figurenvorlagen zu identifizieren, die von den Bildhauern verwendet wurden und auch auf anderen Sarkophagen derselben Gruppe auftauchen. Sie gewähren einen aufschlussreichen Einblick in die Konzeption und die Zusammenarbeit bei der Ausarbeitung der Sarkophage in derselben Werkstatt. Die naturwissenschaftlichen Untersuchungen lassen vermuten, dass der Sarkophag in der Antike bemalt gewesen war, doch ist eine zuverlässige Rekonstruktion der Polychromie leider nicht möglich.

CENEVRE'DEKİ HERAKLES LAHDI: ATÖLYE, TARİH VE KÖKENİ

Özet: (M. Waelkens) 2009'da Cenevre'de el konulan Herakles'in on iki görevini tasvir eden bir lahit, 2017 sonbaharında Antalya Müzesi'ne iade edildi. Makale, lahdi ayrıntılı olarak tarif edip ve Dokimeion lahit atölyesinin yalnızca ›sütunlu‹ lahitler üretmediğini, fakat aynı zamanda ›Hauptgruppe‹ olarak adlandırılan temel grubu da içeren çeşitli Anadolu lahit tiplerini de ürettiğini gösteriyor. Bunlar arasında aynı zamanda ›Pamfilya'nın‹ çelenk lahitleri de bulunmaktadır. Faaliyet ve üretimleri, birkaç yeni tarihlleme önerisi de dahil olmak üzere, yaklaşık MS. 120 ile 170 yılları arasındaki elli yıllık bir süre zarfı, detaylı olarak incelenmiştir. Araştırma, ›Zweigwerkstätte‹ olarak adlandırılan atölye şubelerinin olmadıklarını ve daha bitmemiş lahitlerin son varacakları yerlere, tamamlamak için sanatkarların atölye tarafından gönderilmesinin de pratikte uygulanmadığını açıkça gösteriyor. Cenevre'deki lahit, Herakles'in Dodekathlos'unu konu alan sütun ve friz lahit grubuna ait olup, yaklaşık MS. 150 – 170 yılları arasında, Roma ve Küçük Asya'nın değişik bölgelerine ve özellikle de Pamfilya'ya ihracatı için üretilmiştir. Fakat yalnızca Roma pazarı, büyük boyutlu sütunlu lahit ve köşelerinde sütun / pilasterleri olan küçük boyutlu kül uranlarını ithal etmiştir. Cenevre lahdi gibi, köşelerinde pilaster / sütunları olan normal büyüklükteki tabutlar yalnızca Küçük Asya'da görülür. Cenevre'deki lahit, Perge'deki benzer bir lahit, Caesarea / Kayseri'deki bir friz lahdi ve Atina ve Roma'daki dört sütunlu lahitlerle birlikte kapalı bir grup oluşturuyorlar. Aynı heykeltıraşların bu lahitler üzerine etkinlikleri de tespit edildi. Lahdin tam olarak MS. 160 yılı civarında tarihlenmesi mümkün. Aynı gruba ait benzer bir lahit ile birlikte yasadışı kazıldığı Perge'den çıkarılmış olsa gerek.

(L. E. Baumer) Yeni lahit, Herakles'in on iki görevini konu alan Dokimeion lahit serisi içinde en göze çarpan örneklerinden birisidir. Alışılmış olarak, lahdi uzun kenarında altı Peloponessos macerasının beşi ve kısa kenarda da Augeias'ın ahırları yer alır. Diğer uzun kenarda ise, kahramanın değişik kentlerdeki görevlerinin beşinin betimini kısa yüzde Hesperisler'in macerasının sunumunu izler. İki grup sözü geçen kısa kenardaki Omphale ile lir çalan Herakles betimiyle tamamlanırken, kahramanın ikinci kısa kenarın sağ yarısında birçok atribüleriyle gösterilmesi, onun tanrısallaştırılmış kahraman olduğunu ve dolayısıyla ortadaki kadın figürünün de, büyük olasılıkla, Hebe olması gerekliliğini gözler önüne serer. İkonografinin detaylı incelenmesi, heykeltıraşlar tarafından kullanılmış oldukça sınırlı

sayıdaki modellerin tanımlanmasına izin verdiği gibi, aynı gruptaki başka lahitlerin üzerinde de saptanmasına imkân kılar. Tasarım ve aynı atölye bünyesindeki ortak çalışmanın yürütme süreci hakkında da fikir veren lahdin bilimsel analizleri, eserin muhtemelen Antik dönemde tamamen boyanmış olduğunu, ancak bu çokrenkliliğin detaylı bir rekonstrüksiyonun yapılmasının da mümkün olmadığını kanıtlar niteliktedir.

PETER TALLOEN

THE TYCHAION OF SAGALASSOS:
THE CULTURAL BIOGRAPHY OF AN EMBLEMATIC MONUMENT

Abstract: The study of ancient monuments and buildings as means of understanding the past often remains limited to the period of construction and initial use of monuments. This is a reductionist perspective in which only certain periods and functions are seen to matter and which is blind to the long and interesting lives of monuments. There is therefore a need for an alternative perspective that allows for the continued recognition of key episodes in a monument's life and that also recognizes that its significance is cumulative and changing, with a wider range of activities, events, and memories augmenting and enriching traditional period-limit views. Such a biographical approach is adopted in this paper for the Tychaion or sanctuary of the goddess Tyche at the ancient city of Sagalassos (Southeast Turkey). This paper intends to go beyond the description and classification of the architectural form and function of the monument, and any modifications these experienced, to engage with social themes such as identity, memory and other aspects of social organization, which made the Tychaion part of the society that built it. In order to approach this dialectical relationship of monument and community, the paper, on the one hand, will investigate how the life history of the Tychaion reflected that of the community which was responsible for its construction, and for which it served as an emblematic monument. On the other hand, it will also examine how the monument affected that society, more specifically how it came to play a role in the construction of its cultural memory, based on its resonance through the material culture of the community.

DAS TYCHAION VON SAGALASSOS
DIE KULTURHISTORISCHE BIOGRAPHIE EINES EMBLEMATISCHEN DENKMALS

Zusammenfassung: Die Erforschung antiker Denkmäler und Gebäude als Mittel die Vergangenheit zu verstehen beschränkt sich oft auf die Zeit, in der der Bau entstanden ist, und auf seine anfängliche Funktion. Dies entspricht jedoch einem reduktionistischen Ansatz, der nur auf eine bestimmte Zeitepoche und Funktion fokussiert ist und der blind ist gegenüber den langen und interessanten Biografien der Monumente. Daher wird eine alternative Betrachtungsweise benötigt, die es ermöglicht, die darauffolgenden zentralen Zeitabschnitte im Leben eines Monuments zu berücksichtigen. Zudem sollte auch die wachsende und wandelbare Bedeutung der Gebäude sowie ein breites Spektrum an sozialer Aktivitäten wie

Erlebnisse und Erinnerungen einbezogen werden, um den traditionellen, auf eine Zeitepoche beschränkten Blick zu erweitern. Dieser biografische Ansatz wird hier für das Tychaion bzw. für das Heiligtum der Göttin Tyche der antiken Stadt Sagalassos (Südosttürkei) angewendet. Der Artikel versucht über die Beschreibung sowie Einordnung architektonischer Formen und über die Funktion des Monuments sowie seiner Veränderungen hinaus, soziale Themen wie Identität, Erinnerung und andere Aspekte sozialer Organisation zu untersuchen, die das Tychaion zum Bestandteil der Gesellschaft machte, die es erbaute. Um sich dieser dialektischen Beziehung zwischen Monument und Gesellschaft anzunähern, wird in dem Beitrag zum einen dargelegt, wie die Lebensgeschichte des Tychaion die der Gesellschaft widerspiegelt, die für den Bau verantwortlich war und für die er gleichzeitig als emblematisches Monument diente. Zum anderen wird mittels Hinweise aus der materiellen Kultur untersucht, wie das Monument die Gesellschaft beeinflusste, und in dieser Hinsicht speziell, wie es im kulturellen Gedächtnis der Menschen von Sagalassos an Bedeutung gewann.

SAGALASSOS TYKHAIONU. SIMGESEL BİR ANITIN KÜLTÜREL BİYOGRAFISI

Özet: Geçmişini anlamak için antik anıtların ve binaların çalışılması, genellikle yapının dönemiyle ve anıtların ilk kullanımlarıyla sınırlı kalır. Bu indirgemeci bakış açısı, yapıların sadece belirli dönemlerini ve işlevlerini görürken, anıtların uzun ve ilgi çekici diğer dönemlerini görmez. Bu yüzden, anıtın her dönemindeki kilit noktalarını ve onun gittikçe artan ve değişen önemini tanımlayan, faaliyetler, etkinlikler ve hatıralar gibi daha geniş bir yelpazenin göz önüne alındığı alternatif bir bakış açısına ihtiyaç vardır. Bu biyografik yaklaşım, bu makâlede Sagalassos antik kentinde (Türkiye'nin güneybatısında) bulunan tanrıça Tykhe'nin kutsal alanı için (Tykhaion) kullanılmıştır. Makâle Tykhaion'u, onu inşa eden halkın bir parçası yapan kimlik, hafıza gibi sosyal temalar ve sosyal faaliyetlerin diğer taraflarıyla ilişkisini kurarak anıtın tanımının, mimari şeklinin sınıflandırılmasının ve anıtta yapılan değişiklikleri belirtmenin ötesine geçmeyi amaçlıyor. Makâle bir taraftan, anıtın ve halkın arasındaki bu diyalektik ilişkiyi ele almak amacıyla, sembolik bir anıt olarak hizmet eden Tykhaion'un geçmişinin onu yapan halkı nasıl yansıttığını inceleyecek. Diğer taraftan ise, anıtın halk üzerindeki etkilerini inceleyecek. Özellikle, anıtın halkın kültürel geçmişini şekillendirmede nasıl bir rol oynadığını kültürel malzemeye yansımaya dayanarak araştırarak.

FRANCESCA BONZANO

UNA FINESTRA SUL CANTIERE: DINAMICHE E PROBLEMI DI MESSA IN OPERA
NEL CORPO CENTRALE DELLA C.D. STOÀ-BASILICA A HIERAPOLIS DI FRIGIA
(TURCHIA)

EINBLICK IN DIE BAUSTELLE: DYNAMIKEN UND PROBLEME DER REALISIERUNG DES ZENTRALEN GEBÄUDEKÖRPERS DER SOGENANTEN BASILIKA STOA IN HIERAPOLIS, PHRYGIEN

Zusammenfassung: Der Fokus dieses Beitrags liegt auf der sogenannten Basilika Stoa auf der nördlichen Agora in Hierapolis, Phrygien. Es werden insbesondere Aspekte der Baustellenorganisation und der Realisierung des zentralen Gebäudekörpers besprochen. Die komplexe Struktur der Basilika Stoa, die auf der östlichen Seite des großen Platzes verläuft und deren Baubeginn in die Regierungszeit Hadrians zurückreicht, wurde bereits in früheren Publikationen beschrieben. Durch die Analyse des architektonischen Materials in den letzten Jahren konnten Besonderheiten und Bearbeitungsspuren beobachtet werden, die vor allem auf regelmäßige Reparaturen mittels Bindemittel und Löchern für Bauklammern und Dübel hinweisen. Die Risse, insbesondere in den größeren Baublöcken, die während der Bauphase entstanden sind, sind auf die Qualität des Marmors zurückzuführen. Der hohe Bedarf an Baumaterial, besonders großer Blöcke, führte offensichtlich dazu, dass auch Marmorstücke minderer Qualität verwendet wurden, die im Steinbruch normalerweise ausgemustert worden wären. Ein weiterer Abschnitt des Artikels behandelt das Verfahren der Montage und die Nutzung von Eisenklammern und Dübel im vorderen Teil des Gebäudes, um Stabilität zu gewährleisten. Die Anordnung des Materials nach Gesteinsgruppen lässt vermuten, dass – abweichend von den anderen stoai der Agora – die Nutzung verschiedener Marmorarten auf eine bauplanerische Aufteilung innerhalb des Gebäudes zurückzuführen ist und nicht auf unterschiedliche Werkstätten.

A WINDOW ON THE BUILDING SITE: DYNAMICS AND PROBLEMS ON THE IMPLEMENTATION OF THE CENTRAL BODY OF THE SO CALLED STOÀ-BASILICA IN HIERAPOLIS OF PHRYGIA (TURKEY)

Abstract: This paper focuses on the so called stoà-basilica in the North Agorà in Hierapolis of Phrygia (Turkey), in particular on the aspects related to the organization of the building site and the implementation of the central body of the building. The complex articulation of the stoà which runs along the eastern side of the big square, created from the Hadrian Age, on has been described in previous studies; the analytic census of the architectonic materials made during the last years allowed for the observing of features and signs of working which indicate, first of all, frequent episodes of fixing testified to by the binders' housing and by the holes for cramps and dowels. The fractures, having occurred during the phase of the implementation and above all within the bigger blocks, are due to the quality of marble utilized; the necessity to have large quantities of materials at disposals, and of huge blocks, led to the accept even of pieces which would have normally been rejected in the quarry. Another note is related to the operations of assembly and to the use of iron cramps and dowels, concentrated in the building's foreparts, so as to guarantee stability of the structure. The placement of the materials for which the recognition of the lithotype was arranged, leads to the conjecture that – in contrast to the other stoai in the

agorà – the use of different varieties of marble is due to a division of labor, independently of the workshops that completed the decoration.

ŞANTIYEYE BAKIŞ: PHRYGIA HIERAPOLIS'İNİN STOA-BAZİLİKASI MERKEZİ YAPI GÖVDESİNİN GERÇEKLEŞTİRİLMESİNDE İŞLEYİŞ VE PROBLEMLER

Özet: Bu bildirinin odak noktasını Phrygia Hierapolis'in kuzey agorasında bulunan Stoa-bazilika denilen yer oluşturmaktadır. Özellikle, inşaatın organizasyonu ve merkezi yapı gövdesinin gerçekleştirilmesi konusu tartışılmaktadır. Büyük Meydan'ın doğu tarafında yer alan ve yapılmaya başlanması Hadrian dönemine tarihlenen Stoa-bazilika'nın karmaşık yapısı, daha önceki yayınlarda anlatılmıştı. Özellikle düzenli onarımlarda kullanılan bağlayıcı malzeme ve yapı kenetleri için olan delikler ve dübeller, son yıllarda mimari malzeme üzerine yapılan analizler sayesinde gözlemlenmiştir. Özellikle büyük bloklarda yapım evresinde oluşan çatlaklar, kullanılan mermerin kalitesinden kaynaklanmaktadır. Yapı malzemesi ihtiyacının, özellikle büyük blokların çok sayıda olmasının, normal olarak taş ocağında ayıklanması gereken daha düşük kalitede mermerin kullanılmasına yol açtığı anlaşılmaktadır. Makalenin diğer bir bölümünde montajın nasıl yapıldığı ve yapı gövdesinin ön yüzünde sağlamlaştırmak amacıyla kullanılan demir kenetler ve dübeller konu edilmiştir. Malzemenin taş cinslerine göre dağılımından anlaşıldığı üzere, agoranın diğer stoalarından farklı olarak burada çeşitli mermer cinslerinin kullanımı farklı atölyelerin çalışması sonucu oluşmamış, planlama aşamasında yapının mimari bölümlerine göre düzenlenmiş olmalıdır.

ANDREAS SCHACHNER

›DIE FAUST GOTTES‹? – EIN TRINKGEFÄß DER ALTHETHITISCHEN ZEIT AUS DER NÖRDLICHEN UNTERSTADT VON ḪATTUŠA

Zusammenfassung: Im planierten Schutt eines monumentalen Gebäudes, dessen Entstehung durch Radiokarbondatierungen in die althethitische Zeit datiert werden kann, wurde ein Trinkgefäß in Form einer geballten Faust gefunden. Dieses aus einem in Ḫattuša sehr seltenen Ton hergestellte und mit einer ebenso raren Verzierung versehene Gefäß läßt Rückschlüsse auf kulturelle, religiöse und handwerkliche Verbindungen in die Regionen südlich des Taurus zu.

›THE FIST OF GOD‹? – A DRINKING VESSEL OF THE OLD HITTITE PERIOD FROM THE NORTHERN LOWER TOWN OF ḪATTUŠA

Abstract: In the leveled rubble of a monumental building, the foundation of which can be dated by radiocarbon dating to the Old Hittite period, a drinking vessel in the shape of a clenched fist was found. This vessel, made of a clay that is very rare in Ḫattuša and decorated

with an equally rare decoration, allows conclusions to be drawn about cultural, religious and craft connections to the regions south of the Taurus.

›TANRININ YUMRUĞU‹ MU? – HATTUŞA AŞAĞI ŞEHİR'İNİN KUZEY TERASINDA
BULUNAN ESKİ HITİT DÖNEMİ'NE AIT BİR İÇKİ KABI

Özet: Radyokarbon yöntemiyle tarihlendirilebilen temelleri Eski Hitit dönemine tarihlenen anıtsal bir yapının tesviye edilmiş molozunda, sıkılmış yumruk şeklinde bir içki kabı bulunmuştur. Hattuşa'da çok nadir bulunan ve aynı derecede nadir bir dekorasyonla süslenmiş olan kilden yapılmış bu kap, Torosların güneyindeki bölgelerle kültürel, dini ve zanaate ilişkin bağlantılar hakkında sonuç çıkarılmasına izin vermektedir.